

Holyzdra

„Holyzdra...“ usoudila Dorotka.

„Co to je?“ překvapeně vzhlédl Dick.

„Holyzdra je věta holá nerozvitá. Teď poslouchej, jak jsi to napsal:

Hledali jsme zlato. Roger se ztratil. Našel zlato. Drtili jsme. Pak jsme rýžovali. Pálili jsme dřevěné uhlí. Tavili jsme zlato. Měchy praskly. Tyglík praskl. Nebylo to aurum, ale cuprum. Stepní požár jsme společnými silami nakonec úspěšně uhasili.

Desetkrát holyzdra. Až na tu poslední větu.“

„Paní profesorka říkala, že se nemám bát a můžu se trochu rozepsat. Tak jsem jí tou poslední větou chtěl udělat radost. Ale z vědeckého hlediska...“

„Jenomže to má být slohová práce,“ povzdechla si Dorka a vrátila mu sešit.

„Ale kapitán John a první námořník Titty...“ bránil se Dick, když si vzpomněl na legendární zápisy:

PROJELI JSME GRÓNSKEM. DORAZILI PO LEDU KE ŠPICBERKŮM. LOŽ KAPITÁNA FLINTA JE ÚPLNĚ ZAMRZLÁ.

P.S. DICK A DOROTKA DOSTALI SÁNĚ. TAK UŽ MÁME DVOJE.

P.P.S. PAN DIXON JIM JE UDĚLAL, PROTOŽE MU DICK (A MY TAKY) ZACHRÁNIL LEDNÍHO MEDVĚDA, KTERÝ UŽ SKORO UMÍRAL HLADY.

„Jenže oni umí psát jenom lodní deník, ty musíš psát košatěji,“ bránila je Dorotka.

„Ale co kapitán Nancy!?“ – zkoušel to ještě Dick.

„Když kapitán Nancy napíše tři slova, je to za celou mou povídku,“ usadila ho Dorka. A ještě si vzpomněla na to, jak Nancy přišerně sliní tu svou inkoustovou tužku, když se snaží prorvat papír a zasmála se.

Dicka vysvobodil zvonek. Vrátil se s dopisem.

„TAHLE HUSA NESNÁŠÍ ZLATÁ VEJCE,“ četl.

„To už zase hledá aurum? Když už jsme mu našli to tvé cuprum?“ podivila se Dorotka.

„Tentokrát ne,“ řekl Dick. „Kapitán Flint odjel do Prahy na šachovou olympiáduⁱ jako kapitán anglického družstva a rozhodl se, že vyhraje první šachovnici.“

„To chce zdolat Casablancu?“ⁱⁱ

José Raúl Capablanka

„Capablancuⁱⁱⁱ,“ opravil ji Dick. „Ne, toho ne, ten je neporazitelný. S tím chtěl jenom remizovat. Ale chystal se na Laskera^{iv} a Aljechina^v.“

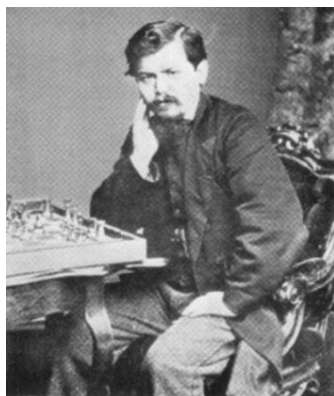
Emanuel Lasker

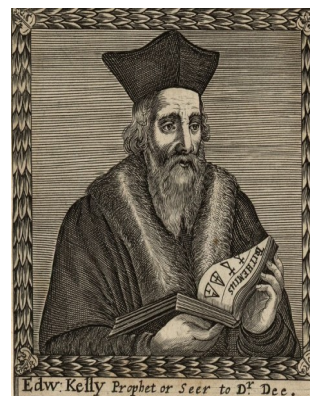
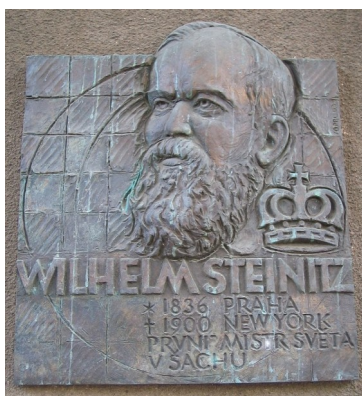
Alexandr Alexandrovič Aljechin

„Praha – tam se narodil první mistr světa,“ vzpomněla si Dorotka.

„Ano, byl to Čech Wilhelm Steinitz^{vi}. Ale myslím, že se narodil v židovské čtvrti.“

Wilhelm Steinitz v r. 1866 a jeho pamětní deska v Praze¹

Edward Kelley

„Golem také...“ byla okamžitě v obraze jeho sestra. „To bylo v době císaře Rudolfa. Stejně se divím, proč žil císař na Pražském Hradě, když si tam stěžoval na špatnou karmu... a ta jeho bolestivá **dna** k tomu... aspoň náš špión Edward Kelley ty jeho nářky prý slyšel na vlastní uši.“^{vii}

Dick se zasníl. Představil si, kolik šarlatánů by na Oxfordu, Cambridgi a v Akademiích věd chodilo také bez uší a co by se mělo provádět těm, kteří vybírají vejce ptákům, ale pak

1 Foto: Manka, licence CC

tyto nevědecké úvahy zavrhl a s Dorkou to raději nerozebíral. Kdoví, co by o tom ještě byla schopna napsat... raději převedl řeč.

„A v Londýně žije také paní Věra Menčíková a ta reprezentuje Československo. Kapitán Flint se s ní setkal. Odjeli spolu do Prahy, paní Menčíková tam nejspíš získá svůj třetí titul mistryně světa.“^{viii}

Věra Menčíková v r. 1933

„A jak jsi ty dopadl na školním přeboru?“ zajímala se Dorotka.

„V poslední partii jsem remizoval s jedním náfukou a dělili jsme první místo,“ přiznal Dick.

„S náfukou?“ podivila se Dorotka.

„On je to vlastně docela příjemný kluk,“ začervenál se Dick. „Ale šachy hraje nemožně, vůbec nevím, jak to dělá, že všechno neprohráje... z vědeckého hlediska to takhle nejde... no, ubránil jsem těžkou koncovku. Ale příště ho rozdrťím,“ rozohnil se jindy takový klid'as Dick.

„A jak si vede kapitán Flint na té olympiádě?“

Dick se podíval do dopisu...

„No, nejsou to přímo zlatá vejce, ale... jedna, dvě, tři, čtyři vejce to jsou. S velmistrem Marshall^{ix} vzdal partii v americké angličtině,

Frank Marshall kolem r. 1904

s druhým mistrem světa Laskerem v němčině. S třetím mistrem světa Capou ve španělštině. S Čechem Salo Flohrem^x, občanem Benešova, v jidiš.

Proslýchá se, že to bude právě Flohr, kdo bude hrát s Aljechinem o titul mistra světa^{xi}. A právě současný mistr světa Aljechin, který reprezentuje Francii, bude kapitánovým soupeřem teď. Takže na řadě je ruština nebo francouzština. Není nad to, umět vzdát partii v soupeřově jazyce. Ale kdyby vyhrál poslední partie, nemusel by být na té první šachovnici nejhorší...“

Salo Flohr

Simultánka Salo Flohra v Benešově v roce 1973

„Já si myslím, že hledání zlata a hraní šachů není úplně pro něj. Snad toho plachtění...“

„Jachtaření,“ opravil ji pečlivý Dick.

„Myslela jsem - snad toho plachtění v šachu a v důlní činnosti konečně zanechá,“ řekla důstojně Dorotka. „Možná, že tak ještě psaní by pro něj bylo... koupila jsem si tu jeho Mozaiku z cest^{xii}, i když je tak tlustá... mohlo by to sice být živější čtení, chybí tam aspoň

jeden zlosyn, ale budiž, to bych ho už doučila. Poslouchej, Dicku, kdyby tak psal o Vlaštovkách, Amazonkách a D+D, mohl by být ještě slavný!“ rozzářily se Dorotce oči.

„Myslíš? Nevím, nevím,“ řekl poněkud pochybovačně Dick. „Ale horší to být nemůže. Se mnou toho v přípravě moc neukázal..., snad do té Prahy ani neměl jezdit, ledaže by se podíval na Ondřejovskou hvězdárnu. Je vedena velmi dobře a myslím, že patří k nejlepším v Evropě. Rád bych tam byl s ním.“

„Také bych se tam někdy ráda podívala. Místo pro nějakého zlosyna už bych našla. Ukaž tu přípravnou partii, co jste spolu hráli,“ žádala krvežíznivě Dorotka.^{xiii}

Richard Callum – James Blackett, Hausbót, 1931

1.Jc3 e5 2.Jf3 d6 3.d4 Jc6 4.d5 Je7 5.e4 f5 6.Sg5 h6 7.Sh4 g5 8.Jxe5 dxe5 9.Dh5+ Kd7 10.Sxg5 Sg7 11.Sb5+ Kd6 12.Se3 f4

13.Sxf4 ó, zase oběť? A čím budete hrát, když vám toho střelce vezmu?

exf4 14.e5+ na krále stačí pěchota

... Kc5 15.Ja4+ Kxb5 16.De2+ Kxa4 17.Dc4+ Ka5 18.b4+ Ka4 19.Db3+ Kb5 20.a4+ Kb6 21.a5+ Kb5 22.c4+ Ka6 23.b5 mat^{xiv}

Pěchota na krále opravdu stačila.

„Tak co na to říkáš, Dorko?“

„Král Holyzdra...“ objevila ten správný výraz pro černého monarchu Dorotka.

Otto Blümel

Poznámka redakce: Někoho možná zarazí souvislost mezi A. R., jeho knížkami a šachy. Přesto tu jsou. A. R. šachy hrál rád a to dokonce za svého pobytu i s V. I. Leninem, se kterým také udělal pro britské noviny rozhovor.

Téhle drobnosti se na konci padesátých let minulého století chytili redaktoři tehdejšího Státního nakladatelství dětské knihy (SNDK), později přejmenovaného na Albatros, když se snažili u „soudruhů“ prosadit vydávání knih o Vlaštovkách, Amazonkách a jejich přátelích v tehdejší Československu. Podařilo se! S určitou nadsázkou tedy můžeme říct, že za řadu ransomovek, které vyšly v oblíbené edici KOD, alespoň trochu vděčíme šachům a Leninovi.

Víc se o tom psalo ve Zpravodaji 19 (2007) kde jsme publikovali vzpomínky pamětníka Jaromíra Průši.

Nakonec ještě poznámky a vysvětlivky. K této povídce je jich opravdu hodně, takže je najdete (na rozdíl od obvyklých zvyklostí ve Zpravodaji) až úplně na konci.

- i Jedná se o šachovou olympiádu v Praze v roce 1931. Patronát nad ní měl prezident republiky T.G.Masaryk. Startovalo 19 států. Výsledek: Spojené státy 48, Polsko 47, Československo 46,5. Anglie byla na osmém místě se 44 body. Naše družstvo hrálo v sestavě Flohr, Gilg, Rejffř, Opočenský, Skalička.
- ii Další vlastní jméno, které se někomu může plést, je Casabianca. To byl francouzský kapitán Luc-Julien-Joseph Casabianca a také název básně, kterou napsala Felicia Hemans a v níž popisuje zkázu lodi *Orient* v bitvě u Abúkiru (bitvě na Nilu). S básní se setkáváme v knize Trosečníci z Vlaštkovy. O bitvě i básni se psalo ve Zpravodaji 18 (2006), kde jsme uveřejnili i do té doby nedostupný český překlad této básně. Ten speciálně pro KČAR vytvořila dr. Soňa Nová.
- iii José Raúl Capablanka (1888 – 1942), šachový velmistr kubánského původu. Ačkoli nebyl ve skutečnosti „neporazitelný“, skutečně prohrával zřídka.
- iv Emanuel Lasker (1868 – 1941) Narodil se v Prusku, studoval a žil v Berlíně. Po roce 1933 emigroval do Británie, po roce 1936 se usídlil v New Yorku, kde i zemřel. Je považován za průkopníka využití psychologie v šachu. Napsal několik šachových učebnic a v New Yorku vydával šachový časopis. Jeho další díla byla z oboru matematiky.
- v Alexander Alexandrovič Aljechin (1892 – 1946). Narodil se v Moskvě. Základy šachu jej naučili rodiče a často hrával se svým bratrem Alexejem (později také významným šachistou). Aktivně začal hrát v sedmi letech. Při vypuknutí 1. světové války byl na šachovém turnaji v Mannheimu zatčen a nařknut ze špionáže. V roce 1921 emigroval (legálně!) do Švýcarska. Na šachové turnaje cestoval po celém světě, jen Sovětský svaz mu byl jako „sovětské moci nepřátelskému elementu“ uzavřený. Zemřel při přípravě na světový šampionát v Portugalsku.
- vi Wilhelm Steinitz (1836-1900). Narodil se v Praze, šachy se učil hrát od roku 1848, nejprve jen pro zábavu. V roce 1858 začal studovat matematiku na vídeňském Polytechnickém institutu. Na studium si vydělával jako novinář, ovšem brzy zjistil, že lepší výdělek mu poskytuje hraní šachů po kavárnách. V roce 1862 hrál poprvé na mezinárodním šachovém turnaji, který byl toho roku v Londýně. Skončil šestý a rozhodl se v tehdejší „šachové metropoli“ zůstat. Následovaly další úspěchy i neúspěchy. V roce 1882 se přestěhoval do Spojených států. Roku 1866 se postupně ve třech amerických městech (New York, Saint Louis, New Orleans) uskutečnil boj o titul mistra světa mezi Steinitzem a Johannesem Hermannem Zukertortem. Vítězem se měl stát ten, kdo první dosáhne deseti výher. V poměru 10:5(=5) vyhrál Steinitz a stal se tak prvním oficiálním mistrem světa (až do roku 1894). Poté se patrně v důsledku zdravotních problémů jeho forma zhoršovala. Zemřel v New Yorku v nouzi.
- vii Edward Kelley (1555-1597/8) – anglický alchymista a okultista. O jeho mládí se moc neví, snad studoval na univerzitě v Oxfordu. Od roku 1582 se připojil k Johnu Dee, významnému alchymistovi. Společně působili nejprve v Anglii a později na kontinentu, zejména v Praze. Zde pracovali na císařském dvoře a údajně působili i jako agenti královny Alžběty I. I o tom se ovšem historici přou. Významnou část života strávil Kelley v Čechách, částečně na dvoře císaře Rudolfa II., částečně ve službách Viléma z Rožmberka v Třeboni. Narážka na uši je ironická. Traduje se, že jako trest za falšování dokumentů (jiné zdroje uvádějí ražbu falešných mincí) mu byly uříznuty obě uši. Patrně jde o legendu, kterou někteří historici zpochybňují. Štěstí se od něj odvrátilo v roce 1591, kdy došlo k souboji mezi ním a královským úředníkem Jiřím Hunklerem. Kelley ze souboje vyšel vítězně, ale protože svého soupeře zabil, byl na základě krátce před tím vydaného patentu Rudolfa II. proti soubojům uvězněn na Křivoklátu. Údajně na přimluvu královny Alžběty I. mu císař udělil milost. Ze svobody se ale dlouho netěšil – upadl do dluhů a skončil opět ve vězení, tentokrát na hradě Hněvín v Mostě. Při neúspěšném pokusu o útěk si zlomil nohu a nakonec se připravil o život vlastnoručně vyrobeným jedem. Tolik tradice. O tom, kolik z toho je pravda a kolik legenda, se badatelé přou dodnes. Více informací můžete najít v knihách Chourová Petra: Alchymisté nebo šarlatáni, případně Šindelář Vladimír: Šermíři, rváči, duelanti. V širším povědomí je Kelley vzhledem k tomu, že vystupuje v oblíbených českých filmech Císařův pekař a Pekařův Císař, ovšem v idealizované podobě.
- viii Získala. Mezi ženami neměla konkurenci, hrála proto jako jediná na světě mužské turnaje. A dokonce tak úspěšně, že vznikl Klub Věry Menčíkové. Dostal se do něj každý velmistr, kterého Věra Menčíková porazila. Pokud s ní remizoval, stal se kandidátem členství.... A mohl to napravit příště.

Věra Menčíková byla mistryní světa sedmkrát. A byla by vícekrát, kdyby nezemřela při bombardování Londýna 27.června 1944. V troskách domu zahynuly i její dvě dcery. Zničena byla i její šachová knihovna, údajně největší na světě.

A.R. se o ní sice nezmiňuje, ale rozhodně ji musel znát.
- ix Frank Marshall (1877-1944) se narodil v New Yorku, žil v Montrealu. Šachy začal hrát v deseti letech a již ve třinácti patřil k předním montrealským šachistům.

- x Jak již bylo popsáno v první připomínce velmistra, byl *Salo Flohr* už v mladickém věku nadějným šachistou. Po dvojitým triumfu v *Kautského memoriálu*, úspěších v turnajích Německého šachového svazu v ČSR a v Rogašce Slatině 1929 se *Flohr* stal jednoznačně nejnadějnějším českým šachistou, který vyhrával co mohl, jenže to mělo velký háček. Formálně byl polským občanem, takže by na oficiálním mezinárodním kolbišti nemohl reprezentovat Československo. Neodvratně se blížila 3. šachová olympiáda v Hamburku 1930, po níž měla následujícího roku proběhnout táž vrcholná soutěž dokonce v Praze. A *Salo* stále nebyl Čechoslovák, i když už u nás žil nějakých 13 let. Pro udělení našeho státního občanství bylo dle zákona platného již od Rakouska-Uherska nezbytné přiznání domovského práva v některé československé obci. Toto právo mohlo běžně vznikat zrozením, ožením, provdáním apod., nebo až po 10 letech nepřetržitého pobytu v dané obci (včetně dalších kritérií, např. nepobírání chudinského příspěvku, i tak ale bylo nutno žádat). Mohlo však být získáno i „mimořádně“, tedy rozhodnutím zastupitelstva obce na základě žádosti toho, kdo chtěl být oprávněn. Získat domovské právo bylo tak pro *Flohra*, který bydlel jako dítě v Litoměřicích a pak pouze v Praze, poměrně nesnadné, přestože by to jemu i našemu šachovému sportu přála spousta lidí, zejména šachistů a příznivců šachu.

Zřejmě v očekávání neupjatosti a nezávislosti vedení obce, jakož i vstřícnosti občanů prostřednictvím jejich obecního zastupitelstva mistr *Salo Flohr* požádal v březnu 1930 o udělení domovského práva právě malé město **Benešov**. Můžeme spekulovat i o tom, zda sehrálo roli jakési optimální politické naladění v Benešově, nebo ještě spíše tehdejší schopný, respektovaný a úspěšný starosta města pan *Josef Steindler* (in memoriam od r. 2005 čestný občan Benešova), který sám pocházel ze smíšeného českožidovského manželství. *Flohrovi* žádost písemně podpořily celostátně významné osobnosti, jakými byli vrchní ředitel hospodářských lihovarů Arnošt Berka (rovněž Žid, k tomu zámožný a vážený občan) a ministerský rada Bohumil Penížka, starosta *Ústřední jednoty českých šachistů (ÚJČŠ)*.

Pokud zde zmiňujeme příslušnost k etniku či k nejstarší abrahámovské víře, není to z žádných nekalých pohnutek, ale navzdory dnešní mnohdy násilné společenské hyperkorektnosti jde o věcný respekt a upřímnou úctu k historickému faktu, že právě z židovského národa se rekrutovala velice významná část excelentních šachistů, včetně **velmistrů** - jen namátkově od Steinitze a Laskera přes *Flohra*, *Lilienthala* a *Botvinnika* až po *Garriho Kasparova* i *Bobbyho Fischera*.

- xi Ke zde dříve zmíněnému plánovanému zápasu mezi *Aljechinem* a *Flohrem* je třeba pro šachové laiky dodat, že *Alexandr Aljechin* se po odvetné porážce *Maxe Euweho* stal opět mistrem světa a že právě proti němu kongres FIDE určil v r. 1937 jako oficiálního kandidáta *Salo Flohra*. Souboj měl proběhnout v ČSR za financování *Janem Antonínem Baťou* v r. 1939, jenže jak jsme již uvedli, kvůli *Mnichovu* 1938 k zápasu nedošlo a *Flohrova* naděje na největší úspěch byla zhcena. Pro dotvoření rámcové představy o *Flohrově* povaze a jeho životních zážitcích není od věci dodat ještě pár z nespočetných humornějších historek.

Je zajímavé, do jaké míry se *Flohr* zahleděl do Ruska nebo snad i do Sovětského svazu. Bylo to znát již v meziválečném období, kdy náš západní svět s bolševickým molochem příliš nekomunikoval. Přesto by asi nebylo spravedlivé přisuzovat *Flohrovi* byt' jen punc levicového intelektuála. Zřejmě to bylo důsledkem jeho primární orientace na šachy, které měly v ruskojazyčné říši velkou tradici, již nenarušila ani komunistická nadvláda - právě naopak. V té době měly „šachmaty“ v Rusku obrovské zázemí a vyrůstaly další a další generace šachistů včetně nadějných, budoucích světových mistrů. Když *Flohr* přijal nabídku souboje s *Botvinnikem* v r. 1933, byla mu nachystána velkolepá, jistě tak trochu potěmkinovská sláva. Rusové totiž při jeho šachovém zájezdu i pokoutně taktizovali, takže mu přímo během partie s *Botvinnikem* věnovali sobolí kožich. Taková šuba měla vždy exkluzivní hodnotu a *Flohra* to značně vyvedlo z míry, až to mohlo mít vliv na ne zcela úspěšný výsledek s *Botvinnikem*. Jaké ale překvapení, když pak v Praze toho sobola přinesl ukázat kožešníkovi a ukázalo se, že je to obyčejný tchoř (považovaný za náhražku).

V průběhu války, kdy po přestěhování se do země sovětů čekal na udělení jejich občanství s manželkou *Raisou* v hotelu v milované Gruzii, byl najednou povolán na milici. Tam mu sdělili, že se konečně stal občanem Sovětského svazu. I vrátil se rozradostněn do hotelu, kde na něj tamní personál najednou koukal mírně svrchu. *Flohrovi* nedostali ani snídani a oběd, načež na dotaz bylo *Flohrovi* vysvětleno, že už nemá nárok a že si musí sbalit svých pět švestek a vypadnout na ulici, jelikož prý odteď není cizozemec, takže se musí ubytovat jinde.

Poctivě přiznejme, že prý *Flohr* nebyl nijak zvláštním milovníkem hudby, zejména ne té vážné, klasické. Pokud někde musel absolvovat hudební produkci, vždy to pouze nějak přetrpěl. Zato pro běžného Čecha je možná příjemné zjištění, že byl posléze velkým ctitelem našeho **Karla Gotta** a údajně vlastnil většinu jeho vinylových desek.

Salo Flohr byl nekorunovaným mistrem světa v simultánní hře. Já jsem proti němu nastoupil v roce 1972, v mém mateřském oddíle ve Starém Městě u Uherského Hradiště. Salo Flohr měl právě šedesát čtyři let a nastoupil na čtyřiašedesáti šachovnicích... Mně bylo jedenáct, hrál jsem proti němu francouzskou obranu a vzdoroval jsem do pozdních nočních hodin...samozřejmě jsem prohrál.

xii Fiktivní vzpomínky kpt. Flinta (viz BO) se v originále jmenují Mixed Moss

xiii O cestě D+D společně s kpt. Flintem na Ondřejov blíže pojednává povídka

D+D a Ondřejovská hvězdárna.

Začíná takto:

„Takže se sbal a jedeme, Dorko,“ přišel Dick s novinkou. „Kapitán Flint nás zve, abychom s ním strávili dva týdny v Praze, vlastně přímo na Ondřejovské hvězdárně“.

„Nějak se mu domů po tom výprasku na olympiádě nechce,“ dodal pak zamyšleně.

„To je nádhera,“ nadchla se Dorotka. „Už dlouho toužím po tom, podívat se do Československa. Něco mě napadlo a ráda bych si ten nápad ověřila na místě.“

Povídka je jako obvykle po vzoru Dorotky zatím pouze rozepsaná ☺

xiv Celý komentář k partii nepíšu. Ti, kdo vědí, si ho můžou najít v knize Šachové panoptikum, František Brandejs, 1975. str.157